

Fruktbar elg i Steinkjer

Tor Kvam, førsteamanuensis ved Høgskolen i Nord-Trøndelag og Anne Sigrid Haugset, Geodata AS

Under elgjakta i høst kommer omtrent 800 dyr til å bøte med livet i landets nest største elgkommune Steinkjer. Elg og elgjakt er en stor og viktig ressurs for grunneiere og jaktrettshavere, og det er derfor viktig å forvalte stammen på best mulig vis. Fire år med forskning og systematisk undersøkelse av samtlige elg skutt i Steinkjer viser blant annet at steinkjerelgen er langt mer fruktbar og produktiv enn landsgjennomsnittet av elgstammer!

Siden 2004 har alle jaktlag i Steinkjer sendt kjever og kjønnsorganer av skutte elger inn til Høgskolen i Nord-Trøndelag for at forskerne og studenter skal finne alder og reproduksjonsstatus på disse dyrene. Nøyaktig alder bestemmes ved hjelp av tannsnitt. I fruktbarhetssammenheng er det spesielt elgkyrne som er interessante. Forskerne undersøker kjønnsorganene, og slår fast om kua er kjønnsmoden, er paret og om den har hatt kalv tidligere. Etter fire år ser man nå en rekke spennende og spesielle trekk ved elgen i Steinkjer kommune.

Fjorkyrne i Steinkjer, det vil si elgkyr som er halvannet år gamle i paringstida om høsten, overrasker både forskere og elgforvaltere med at de fleste av dem er kjønnsmodne og i stand til å produsere kalver. Fram til i dag har man antatt at elgkyr først blir kjønnsmodne det året de er to og et halvt år gamle, og dermed får sin første kalv våren etterpå som treåringer. Undersøkelsene av elgen i Steinkjer viser imidlertid at to av tre fjorkyr er kjønnsmodne i elgjakta, og at mange av dem faktisk får kalv den våren de er to år gamle. Siden fjorkyr utgjør en forholdsvis stor andel av det totale antallet kyr i en elgstamme, er det snakk om et betydelig antall ekstra elgkalver som verken forskere eller forvaltere har regnet med tidligere. Forskningen viser også at elgkyr i Steinkjer er fruktbare opp i uvanlig høg alder. Flere fruktbare 17-20 år gamle kyr har blitt undersøkt. Elgstammen i Steinkjer er rett og slett mer produktiv enn

Forskningsdagene

det som har vært antatt. Dette er selvfølgelig viktig ny kunnskap for den som skal forvalte elgstammen og styre uttaket av dyr gjennom tildeling av dyr til elgjakta.

I Nærøy og Snåsa har forskerne foretatt de samme undersøkelsene av skutt elg. Resultatene fra Snåsa ligner i stor grad på de forskerne fant i Steinkjer: To av tre skutte fjorkyr er kjønnsmodne. I Nærøy er imidlertid kun en av tre elgkyr kjønnsmodne når de er ett og et halvt år. Naturgeografiske forskjeller mellom kyst og innland gir naturlige forklaringer på dette. Om en sammenligner elg fra Steinkjer med gjennomsnittet av norsk elg har steinkjerelgen klart høyere reproduksjonsrater for alle årsklasser så nær som elgkyr mellom fire og fem år. Hva er det med Steinkjer som gjør kommunen til et ”kjerneområde” for elgens reproduksjon?

Kjønnsmodning hos elgkua har nær sammenheng med vekt og kondisjon hos dyret. God tilgang på næringsrik føde for elgen, slik det ofte vil være i gode landbruksområder med mye dyrket mark og rundballer, gir den unge elgkua gode betingelser. På kart oppdager en gjerne sammenhenger som ikke er like lette å se i tabelldata. Ser vi på geografiske forskjeller mellom tildelingsområdene i Steinkjer kommune så er det i Sparbu elgkyrne blir tidligst kjønnsmodne. Hele 84 prosent av halvannet år gamle kyr som ble skutt i Sparbu i elgjakta de siste fire årene har vært kjønnsmodne og i stand til å ta seg kalv samme høst. Også i Egge er mange fjorkyr kjønnsmodne, mens Kvam tildelingsområde har lavest andel kjønnsmodne fjorkyr. I Kvam finner vi store ubebodde utmarksområder og fjellterreng, med mindre gode betingelser for elgen. Likevel er hver andre skutte fjorku kjønnsmoden også i dette tildelingsområdet. Når data fra elgjakta i alle de 89 jaktfeltene i Steinkjer kommune legges inn i kartet ser en at jaktfelt med høg snittvekt på dyrene og mange kilo skutt elg i forhold til arealet faller sammen med gode jordbruksområder der gårdene ligger tett. Eksempler på dette er områder i Sparbu, Henning, Beitstad og Egge.

Elgbeiting på ungskog og rundballer er ikke uproblematisk for grunneierne. Et nytt forskningsprosjekt skal nå ta for seg elgens beitebruk, vandringsmønster og problematikken med elg som ødelegger rundballer, også denne gangen med Steinkjer kommune som fokusområde. Jo mer vi vet om elgen i kommunen, jo lettere er det å forvalte stammen til beste for både elgen, jakta, jordbruket og skogbruket.

(Publisert i Trønder-Avisa den 30.9.08)